

Datum van inontvangstneming : 02/06/2017

Zaak C-214/17

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van ontvangst:

25 april 2017

Verwijzende rechter:

Oberster Gerichtshof (Oostenrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

28 maart 2017

Verzoekende partij:

██████████

Verwerende partij:

██████████

Het Oberste Gerichtshof [Hoogerechtshof (Oostenrijk)] heeft [omissis] in de op het personen- en familierecht betrekking hebbende zaak van verzoeker [REDACTED] [REDACTED] [omissis] tegen verweerster [REDACTED] [REDACTED] [omissis] aangaande onderhoudsplichten, in het beroep tot Revision van verzoeker tegen de in Rekurs gegeven beslissing van het Landesgericht Innsbruck van 9 maart 2016 [omissis] houdende bevestiging van de beslissing van het Bezirksgericht Innsbruck van 11 december 2015, de volgende

B e s l i s s i n g

gegeven:

I. Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt overeenkomstig artikel 267 VWEU verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

[Or. 2]

1. Moet artikel 4, lid 3, juncto artikel 3 van het protocol inzake het recht dat van toepassing is op onderhoudsverplichtingen [Haags alimentatieprotocol 2007, hierna: “HAP”] zo worden uitgelegd, dat op het verzoek van een onderhoudsplichtige tot verlaging van een rechtsgeldig vastgestelde onderhoudsbijdrage op grond van een veranderde inkomenssituatie ook dan het recht van het land waar de onderhoudsgerechtigde zijn gewone verblijfplaats heeft van toepassing is, indien de rechter op verzoek van deze laatste de tot dan te betalen onderhoudsbijdrage in overeenstemming met artikel 4, lid 3, van het Haags alimentatieprotocol 2007 heeft vastgelegd volgens het recht van de staat waar de onderhoudsplichtige onveranderd zijn gewone verblijfplaats heeft?

Ingeval vraag 1 bevestigend wordt beantwoord:

2. Moet artikel 4, lid 3, van het Haags alimentatieprotocol 2007 in die zin worden uitgelegd dat de onderhoudsgerechtigde de bevoegde instantie van de staat waar de onderhoudsplichtige zijn gewone verblijfplaats heeft ook dan „adieert” wanneer hij verschijnt en inhoudelijk verweer voert in een door de onderhoudsplichtige bij deze instantie ingeleide procedure, zoals voorzien in artikel 5 van verordening (EG) nr. 4/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen?

II. De behandeling van verzoekers beroep tot Revision wordt geschorst totdat het Hof van Justitie van de Europese Unie uitspraak over de prejudiciële vragen heeft gedaan.

Motivering:

I. Feiten en voorafgaande procedure:

[Or. 3]

1. Verzoeker is de wettige vader van de in 1996 geboren verweerster, die momenteel een studie volgt. De ouders zijn gescheiden. Verzoeker woont in Oostenrijk, verweerster heeft haar gewone verblijfplaats in Italië.

Verzoeker is momenteel krachtens een beslissing van het Bezirksgericht Innsbruck van 10-10-2014 verplicht verweerster een maandelijkse onderhoudsbijdrage van 650 EUR te betalen. Deze beslissing is gegeven volgens Oostenrijks recht op grond van een aanvraag tot vaststelling van een onderhoudsbijdrage van de toen al in Italië wonende dochter.

2. In 2015 verzocht de vader, eveneens bij het Bezirksgericht Innsbruck, om de toepasselijke onderhoudsbijdrage van 650 EUR per 01-02-2015 tot 490 EUR te verlagen, omdat hij er door het verlies van een jaarlijkse premie in zijn netto-inkomen op achteruit was gegaan. Verweerster concludeerde tot afwijzing van het verlagingverzoek.

3. De rechter in eerste aanleg wees het verzoek af. Hij ging ervan uit dat volgens artikel 3, lid 1, HAP op de onderhoudsvordering Italiaans recht van toepassing was, omdat de onderhoudsgerechtigde haar gewone verblijfplaats in Italië had. Het verlagingverzoek kon niet worden ingewilligd, omdat de vastgestelde onderhoudsbijdrage volgens artikel 155 van de Italiaanse Codice Civile met de behoeften van verweerster en de financiële draagkracht van verzoeker in overeenstemming was.

4. De rechter in hoger beroep bevestigde deze beslissing, maar baseerde zich bij zijn oordeel op Oostenrijks recht.

Wanneer de gewone verblijfplaats van beide partijen niet gewijzigd is, kan geen ander recht toepasselijk worden enkel op grond van [Or. 4] het feit dat de onderhoudsplichtige reeds enkele maanden na de laatste rechtsgeldige vaststelling van de onderhoudsbijdrage een verlagingverzoek indient. Op grond van artikel 3, lid 2, HAP kan slechts ander recht toepasselijk worden bij wijziging in de feiten die relevant zijn voor de aanknopingsfactor. Anders zou de paradoxale situatie kunnen ontstaan dat tegengestelde verhogings- en verlagingverzoeken met betrekking tot dezelfde periode volgens verschillende rechtssystemen beoordeeld moeten worden.

5. Het Oberste Gerichtshof moet oordelen over het beroep in Revision van verzoeker, die de onderhoudsvordering naar Italiaans recht beoordeeld wenst te zien en die stelt dat zijn verzoek, in tegenstelling tot het oordeel van de rechters in lagere instantie, bij juiste toepassing van dit recht ingewilligd had moeten worden.

II. Toepasselijke bepalingen:

Unierecht

A. Verordening (EG) nr. 4/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen (hierna: verordening nr. 4/2009):

Artikel 1: Toepassingsgebied

1. Deze verordening is van toepassing op onderhoudsverplichtingen die voortvloeien uit familiebetrekkingen, bloedverwantschap, huwelijk of aanverwantschap.

[...]

Artikel 3: Algemene bepalingen

In de lidstaten zijn op het gebied van onderhoudsverplichtingen bevoegd:

[Or. 5]

- a) het gerecht van de plaats waar de verweerder zijn gewone verblijfplaats heeft, of*
- b) het gerecht van de plaats waar de onderhoudsgerechtigde zijn gewone verblijfplaats heeft, of*
- c) het gerecht dat volgens het recht van het forum bevoegd is om kennis te nemen van een verzoek betreffende de staat van personen, indien het verzoek inzake een onderhoudsverplichting een met deze verordening verbonden nevenverzoek is, tenzij deze bevoegdheid uitsluitend op de nationaliteit van een der partijen berust, of*
- d) het gerecht dat volgens het recht van het forum bevoegd is om kennis te nemen van een verzoek betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid, indien het verzoek inzake een onderhoudsverplichting een nevenverzoek is dat verbonden is met dit verzoek, tenzij deze bevoegdheid uitsluitend op de nationaliteit van een der partijen berust.*

[...]

Artikel 5: Bevoegdheid gebaseerd op de verschijning van de verweerder

Buiten de gevallen waarin zijn bevoegdheid voortvloeit uit andere bepalingen van deze verordening, is het gerecht van een lidstaat waarvoor de verweerder verschijnt bevoegd. Dit voorschrift is niet van toepassing indien de verschijning ten doel heeft de bevoegdheid te betwisten.

[...]

Artikel 15: Bepaling van het toepasselijke recht

Het recht dat van toepassing is op onderhoudsverplichtingen wordt bepaald overeenkomstig het Haagse protocol van 23 november 2007 inzake het recht dat van toepassing is op onderhoudsverplichtingen in de lidstaten die door dit protocol gebonden zijn.

[Or. 6]

B. Haags alimentatieprotocol 2007

Artikel 3: Algemene regel inzake toepasselijk recht

1) Tenzij dit protocol anders bepaalt, worden onderhoudsverplichtingen beheerst door het recht van de staat waar de onderhoudsgerechtigde zijn gewone verblijfplaats heeft.

2) In geval van verandering van de gewone verblijfplaats van de onderhoudsgerechtigde, is het recht van de staat van de nieuwe gewone verblijfplaats van toepassing vanaf het tijdstip waarop de verandering intreedt.

Artikel 4: Bijzondere regels die bepaalde onderhoudsgerechtigden begunstigen

1) De volgende bepalingen zijn van toepassing in geval van onderhoudsverplichtingen van:

a) ouders jegens hun kinderen;

[...]

3) In afwijking van artikel 3 is, indien de onderhoudsgerechtigde de zaak aanhangig maakt bij de bevoegde autoriteit van de staat waar de onderhoudsplichtige zijn gewone verblijfplaats heeft, het recht van het forum van toepassing.

[...]

Artikel 11: Reikwijdte van het toepasselijke recht

Het recht dat van toepassing is op de onderhoudsverplichting bepaalt onder andere:

a) of, in welke mate en van wie de onderhoudsgerechtigde aanspraak kan maken op levensonderhoud;

[...]

[Or. 7]

III. Verzoek om een prejudiciële beslissing

Het Hof van Justitie van de Europese Unie is in beginsel weliswaar niet bevoegd internationale overeenkomsten van lidstaten uit te leggen, maar artikel 15 van verordening nr. 4/2009 verwijst expliciet naar de toepasselijkheid van het Haags alimentatieprotocol 2007. Indien een rechtshandeling van de Unie naar zo'n overeenkomst verwijst, is het Hof van Justitie van de Europese Unie bij uitzondering tot uitlegging bevoegd ([omissis] arresten Hof van Justitie van 11 maart 2003, ████ C-40/01, ECLI:EU:C:2003:145, punten 32 e.v., en van 30 april 1974, ████ C-181/73, ECLI:EU:C:1974:41). Daarenboven heeft de Europese Unie (met uitzondering van Denemarken en het Verenigd Koninkrijk) bij besluit 2009/941/EG van de Raad van 30 november 2009 het Haags alimentatieprotocol 2007 geratificeerd, waarmee het Hof van Justitie van de Europese Unie uitleggingsbevoegd is geworden ([omissis] arrest Hof van Justitie van 16 januari 2003, ████ C-439/01, ECLI:EU:C:2003:31, punt 24).

IV. Prejudiciële vragen:

Volgens artikel 3, lid 1 HAP is op onderhoudsplichten het recht van de staat waarin de gerechtigde zijn gewone verblijfplaats heeft van toepassing, tenzij in dit protocol anders is bepaald.

Bij verandering van de gewone verblijfplaats van de onderhoudsgerechtigde, is volgens artikel 3, lid 2, HAP vanaf het tijdstip waarop de verandering intreedt (ex nunc [omissis]) ander recht toepasselijk.

[Or. 8]

De onderhoudsgerechtigde kan zich echter op grond van artikel 3, onder a) van verordening nr. 4/2009 ook wenden tot de rechter van de plaats waar de onderhoudsplichtige zijn gewone verblijfplaats heeft. Volgens artikel 4, lid 3 HAP is in dit geval in weerwil van artikel 3 het recht van toepassing dat geldt op de plaats waar de zaak aanhangig is gemaakt. De onderhoudsgerechtigde kan dus, door te bepalen waar hij zijn zaak aanhangig maakt, bepalen welk recht op de onderhoudsverplichting van toepassing is.

In de onderhavige zaak moet het Oberste Gerichtshof bepalen of en onder welke omstandigheden het toepasselijke recht dat de onderhoudsgerechtigde door toepassing van artikel 4, lid 3, HAP had gekozen, (opnieuw) verandert indien de onderhoudsplichtige een verzoek tot verlaging van de onderhoudsbijdrage indient.

Voor zover bekend heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie zich nog niet over deze vragen uitgesproken.

Eerste vraag:

Het HAP legt niet expliciet vast welk recht van toepassing is in een procedure waarin op verzoek van een onderhoudsplichtige een rechtsgeldig door de rechter vastgestelde onderhoudsbijdrage wegens gewijzigde omstandigheden moet worden gewijzigd.

Volgens het toelichtend verslag [Bonomi, Explanatory Report (2009) bij het Protocol van 23 november 2007 inzake het recht dat van toepassing is op onderhoudsverplichtingen, punt 63] is het gerechtvaardigd om op grond van artikel 4 lid 3 HAP het recht van het forum toe te passen indien de onderhoudsgerechtigde zelf besluit de zaak aanhangig te maken in de staat waar de onderhoudsplichtige zijn verblijfplaats heeft. Het zou echter overdreven zijn om het recht van het forum eveneens toe te passen wanneer het omgekeerde geval zich voordoet [**Or. 9**], dus wanneer de onderhoudsplichtige het beroep in deze staat aanhangig heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij een verzoek tot wijziging van de onderhoudsbeschikking.

Ook in de rechtsleer wordt de opvatting verdedigd dat in een door de onderhoudsplichtige ingeleide procedure uitsluitend aan de hand van artikel 3 HAP moet worden bepaald welk recht van toepassing is [omissis]. Daarbij zou de vraag of is voldaan aan de voorwaarden waaronder de bestaande onderhoudsbeschikking haar rechtskracht kan worden ontnomen altijd moeten worden beoordeeld aan de hand van de verblijfssituatie van de onderhoudsgerechtigde, ook al wordt dan niet het recht van de staat waarvan de autoriteiten de titel hebben afgegeven toegepast.

Volgens een andere opvatting in de rechtsleer [omissis] is evenwel het op de bestaande onderhoudsverplichting toepasselijke recht bepalend voor de beslissing of een binnenlandse of erkende buitenlandse beschikking gewijzigd kan worden.

Tegen het standpunt dat wijzigingsverzoeken enkel beoordeeld moeten worden aan de hand van het recht van de staat waar de onderhoudsplichtige zijn verblijfplaats heeft, valt in te brengen dat daarmee een aanzienlijke beperking zou worden aangebracht op het recht van de onderhoudsgerechtigde, door de keuze van het aangezochte gerecht volgens artikel 4, lid 3, HAP het op de onderhoudsbijdrage toepasselijke recht te kiezen. Een onderhoudsplichtige die het niet eens is met een onderhoudsbeschikking die op grond van het door de onderhoudsgerechtigde gekozen recht tot stand is gekomen, zou dan enkel door een verandering in zijn omstandigheden aan te voeren meteen na voltooiing van de procedure [**Or. 10**] een vervolprocedure kunnen inleiden, waarop het recht van de staat waar de onderhoudsgerechtigde verblijf houdt weer van toepassing zou zijn. Deze mogelijkheid zou schadelijk zijn voor de gewenste bestendigheid in de verhouding tussen de bij de onderhoudsverplichting betrokken partijen.

Naar het oordeel van het Oberste Gerichtshof volgt uit artikel 3, lid 2, juncto artikel 4, lid 3, HAP dat er slechts twee gronden behoren te zijn om het recht dat

op een onderhoudsverplichting van toepassing is te wijzigen, en wel in geval van verandering van de gewone verblijfplaats van de onderhoudsgerechtigde of wanneer deze laatste zich zelf wendt tot de bevoegde instantie van de staat waarin de onderhoudsplichtige zijn gewone verblijfplaats heeft.

Tweede vraag:

Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, zou het recht dat van toepassing is op een door de onderhoudsplichtige ingediend verzoek verschillen naargelang de onderhoudsgerechtigde slechts streeft naar behoud van het tot dan betaalde onderhoud of juist met een tegenvordering reageert op het verlagingverzoek.

Volgens artikel 4, lid 3, HAP treden namelijk de daar genoemde rechtsgevolgen in indien de onderhoudsgerechtigde de bevoegde instanties in de staat waar de onderhoudsplichtige zijn verblijfplaats heeft „adieert”, dus indien de onderhoudsgerechtigde een verzoek indient waarbij de procedure volgens het recht van het forum wordt ingeleid.

In het omgekeerde geval, wanneer de onderhoudsplichtige bij de instanties van zijn gewone verblijfplaats een verminderingverzoek indient, is deze instantie slechts internationaal bevoegd indien de zaak een nevenzaak is in de zin van artikel 3, onder c) en d), van verordening nr. 4/2009, indien een forumkeuze op grond van artikel 4 van verordening nr. 4/2009 is gemaakt of indien de onderhoudsgerechtigde verschijnt om verweer te voeren zoals bedoeld in artikel 5 van verordening nr. 4/2009 **[Or. 11]** en zo voorziet in de anders ontbrekende bevoegdheidsgrondslag.

De onderhoudsgerechtigde kan daarom niet alleen in een op eigen verzoek ingeleide procedure kiezen in welk land hij zich tot de bevoegde instantie richt, maar ook in een procedure waarin hij door de onderhoudsplichtige voor de door deze aangezochte rechterlijke instantie gedaagd wordt en de rol van verweerder aanneemt.

Mede in het belang van een harmonie van het in deze gevallen toepasselijke recht, zou artikel 4, lid 3, HAP zo uitgelegd kunnen worden, dat de onderhoudsgerechtigde de bevoegde instantie in een andere staat ook „adieert” wanneer hij in een door de onderhoudsplichtige aanhangig gemaakte wijzigingsprocedure verschijnt en verweer voert zonder de onbevoegdheid op te werpen.

[omissis]